

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

1923-рэ ильясым
гъэтхалэм
къыщегъэжьагъэу кыыдэкы

№ 154 (21408)

2017-рэ ильяс

ШЭМБЭТ
ШЫШХЪЭГУМ и 26-рэ

Адыгэ
Голос адыга **макъ**

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ игъэзет

Къумпыл Мурат, районхэм япащэхэр ягъусэхэу ныбжыкъэхэр къушхъэу Фыщт екъурэ гъогум техъагъэх

Мы ильясым Адыгеим ишхъянеттэхэмэ сэнаущыгъэ зыхэль ныбжыкъэхэмэ язэукъэгъу, официальнэ щымытэу, пхъэмашом дэжь щыкъоцт. Щыкъэхэл-псэукъэ тэрэзэм зиушьомбъуным, тыкъэзыуцухъэрэ дунаир къэухумэгъэним, спорт зеконым хэхъоныгъэ ышынным, тыкъэзыуцухъэрэ дунаим и Ильяс диштэу чыопсыр къэухумэгъэним мэхъаншхоз зэрлэр кыдальтээ, сэнаущыгъэ зыхэль ныбжыкъэхэм (ильяс 17-м къыщегъэжьагъэу ильяс 22-рэ нэс зыныбжхэр) ям-фиш слет Республикаэм икъушхъяхэм ашызэхашэнэу тыраубытагь.

Адыгеим и Лышхъэ ишшэрильхэр піэльэ гъэнэфагъэкъэ зыгъэцкъэхэр Къумпыл Мурат хэлажьээ, тигъуасэ туристхэр пчэдэйжым жьэу зекю ежъагъэх. Нэбгыри 180-рэх ехъу ахэр мэхъух, муниципальэх образованиехэм якомандэхэм пэшэнныгъэ ашызэхээр мунисипалитетхэм япащэхэр ары. Ахэр Яворовэ гъэхүнэм кыкъыхи, къушхъэу Фыщт ылъэныкъокэ купкупэу ежъагъэх.

Инструктор Іспеласэхэр ягъусэхэу ахэм мафэм километрэ 11,5-рэ фэдиз акушт, Гъозэрыльэ, Армянскэ къушхъяэтхэр эзпащтых. Кавказ биосфернэ запо-

ведникым ичыпэ анах дахэхэм ахэм ягъогу ахэхэхэр, нафэу зэрэштымкэ, ильяс къес туристэу мыш къакорэр нахьыбэ мэхъу зэпыт.

Ягъогу зыщаухыштыр Фыщт ары, ахэр аш нэмысхээ, шыхэмкэ ящикигъэшт ыэмэ-псымхэр а чыпэлэм рагъолэштых. Слетым хэлажьэхэрэх хыгъэхүнэм шызэкъагъэнэшт пхъэмашом къеколэштых. Мыш Къумпыл Мурат ныбжыкъэхэм гүшүэгъу щафхууцт, юфыгуу зыгъэгумэкъэрэм атегүүцэлэштых, хабзэм имуниципальэх күлүкъухэм ялъикъохэм упчэхэр аратышуцтых, ежъхеми игъо альгээрэх юфхэмкэ яшюшхэр къацштых. Слетым иапэрэ мафэ адыга джэгүкэ ахуыт, Адыгеим лъялж къашомкэ и Къэралыгъо академическе ансамблэу «Налмэсым» иартистхэр аш хэлэжьэштых.

Къыкъэлъякъорэ мафэм анах псыхъэгъэ, анах фытэгъэпсыхъэгъэ кла-лэхэр, инструкторхэр ягъусэхэу, къушхъэу Фыщт дэктэштых. Нафэу зэрэштымкэ, Шъачэ дэт олимпийскэ стадион шъхъаэм а къушхъэм ыцэхэу.

Слетым тэгэпсыхъагъэу патриотическэ юфхъябзи зэрхьацт, Хэгэгэту зэошхом хэлэхъагъэхэм апа анах оред дэгъумкэ ныбжыкъэхэм зэнэ-къоху зэхашшт. 1942 — 1943-рэ ильясхэм зээхэшхэр мы чыпэлэм щафхууцтых. Хы Шуцээрэ Закавказьемэ якъурэ къушхъяэтххэр апсэемыблэжхэу советскэ дзэкколхэм пыим щафхууцтых.

Шышхъаэм и 27-рэ слетым хэлажьэхэрэх къацштых.

Адыгэ Республикаэм и Лышхъэ ипресс-къулыкъу

Километри 6 джыри агъэцкъэжьыщт

Адыгэ Республикаэм и Лышхъэ ишшэрильхэр піэльэ гъэнэфагъэкъэ зыгъэцкъэхэр Къумпыл Муратэрэ Джэдже районым имуниципалитет ипашу Александр Бутусовырэ джырэблагъэ зэдьрэгъэ зэлүкъэгъум ильехъан Джэдже районымкэ анах зигъо юфыгъохэм къацшыуцугъэх.

Анах шъхъаэм зытегущыгъэхэм ашыщых псэуплэхэу Дондуковскэмээ. Джаджээр ягъогухэр гъэцкъэжьыгъэхэр. Адыгеим и Лышхъэ ишшэрильхэр піэльэ гъэнэфагъэкъэ зыгъэцакъэрэм районым ипашэ иепллыкэ дыригъэштагьыкы къынагъу сомэ миллион 22,5-рэ фэдиз а гухэлхэм апэхъяланэу Республикаэм ибюджет къызэрхагъэхэрээр. Джаш фэдэу ильясыкъэ еджэгъум

гъэсэнныгъэ зыщарагъэгъотырэ учреждениехэр зэрэфхэхъазырхэм тегущыгъэх.

«Адыгэ Республикаэм терроризмэх пэшхуекъорэ комиссиен щызэхэшагъэм изэхэсигъо а юфыгъо тышыхэллэгъагъ. Гъэсэнныгъэ зыщарагъэгъотырэ учреждениехэр зэкэх хязырх, чьэплюгъум и 1-м ехуулэу гуччэмкэ гъэфэбэн юфхъябзэхэр зэшшозхыре системэхэм ягъэцкъэжьын ахуынэу агъегуагъэх.

2017-рэ ильясым иапэрэ къэлэныкъо районым социалнэ-экономикэ хэхъоныгъэу ышыгъэхэм зэлүкъэгъум щатегушигъэх.

Адыгэ Республикаэм и Лышхъэ ипресс-къулыкъу

Къумпыл Мурат Краснодар краим къыщыхъугъэ тхъамыкъагъом пае афэтхъяусыхагъ

Адыгэ Республикаэм и Лышхъэ ишшэрильхэр піэльэ гъэнэфагъэкъэ зыгъэцкъэхэр Къумпыл Мурат Краснодар краим игубернаторуу Вениамин Кондратьевым ыцэлкэ ѹыгъхыгъэ телеграммэ къышело Темрюк районым къыщыхъугъэ тхъамыкъагъом пае зэрафэтхъяусыхагъэр.

«Зигүпсэхэр, зиахылхэр чээзынагъэхэм гүхэкъышо тышхуу тафэтхъяусыхагъ, фыкуагъэ хувьхэхэм япсауныгъэ пынкэлэу зэтеуцожынным тыщэгугы», — къышело телеграммэ.

Республикэм ипашэ къыхигъэштыгъ сид фэдэрэ Іспыгъу аритынным Адыгеир зэрэфхэхъазырыр.

АДЫГЕИМ ЩЫХЪУРЭ-ЩЫШІЭРЭР

Адыгейр анахь дэгъухэм ахалъытэ

2016-рэ ильэсүм икээуухэм нафа кызэршыгъэм-кэ, гухэль гъэнэфагъэ зилэ Федеральнэ программэ «Физический культурэмрэ спортынрэ яхэхъоныгъ» зыфилоу 2014 — 2020-рэ ильэсхэм атегъэпсыхъагъэм диштэу спорт псэольэл пчагъэу ашыгъэмкэ Адыгейр апэ итхэм ахалъытагъ.

Мын дэждым хэгъеунэфыкын-гъэктэйн фае спорт инфраструктурээм ихэхъоныгъэкэ ильэсүм заулэхъугъэу республикэм ишацхэм юфшэн гъэнэфагъэ зэрэзшүахыгъэр. 2016-рэ ильэс закъом физкультурэмрэ спортынрэ яхэхъоныгъ икээралыгъо программэ гъэцэктэгъэ хууным пае соме миллион 600 фэдиз кыхыгъэктэйгъ.

Мын ильэсүм федеральнэ гупчэм илэпийгэу хэллэу республикэ стадионэ «Зэкъошныгъэм» итемыр трибунэ аяэпсигъ. Джащ тетэу 2009-рэ

ильэсүм гъэцэктэжын-гъэктэжын-иофшэншихуа аублэгъагъэр ухыгъэ хуугъэ. Зэхэубытагъэу къэплон хуумэ, сомэ миллиард фэдиз аш пэуагъехъагъ. Джы стадионым нэбтээр мин 14-м тысыпэ щагьотыщ, зэнэкокуу зэфешхъяфхэр щагъэхажэнхэмкэ, тренировкэхэр щашынхэмкэ ыкы спортынхуа къаклохэрэл щыпсэунхэмкэ амал дэгъухэр арагъэгъотыщых.

Джащ фэдэу спорт комплекс «Владимир Невзоров» зыфиорэр къэралыгъо програм-

мэй тетэу ашыгъ, Кобл Якубэ ыцэктэ щит СШОР-м ар кыхеубытэ. Адыгэ Республикаем ихэшыпкыгъэ командэхэр зыагъэхъазырхэр Гупчэм щерюоплэ комплекс бжыхъэм кызыцэзүахышт.

Мын ильэсүм Тэххүтэмькое районым физкультурэмрэ псууныгъэм игээптигээр афытгэгъэпсыхъагъэ комплексим ишын щырагъэжъагъ, 2018-рэ ильэсүм Туцожь районымкэ къудажэу Пэнэжъыкъуа джащ фэдэ комплекс щашынэу рахуухыагъ. Адыгейр и Лышихъэ ишшэрыльхэр пэлээ гъэнэфагъекэ зыгъэцкээр Кумпилы Мурат къещакло зэрэфхэхъугъэм тетэу республикэм ирайон постэум 2020-рэ ильэсүм ыкэм ехуулэу аш фэдэ комплексхэр ашшыщых.

Адыгэ Республикаем и Лышихъэ ипрес-къулыкъу

Джэуапэгъу къышуфэхъущых

Шышхъэум и 31-м мафэм сихынтуулагъэу 3-м нэс республике гъэзетэу «Адыгэ макъэм» зэнкэ зэдэгүүцэлэгъу зэхеэш. Мын уахтэм редакцием ихьаклэшт Федэральнэ юфшаплэу «Адыгэ Республикаем мэдикэ-социалын экспертизэм иборо Шхъалэ» ипащэ-эксперт шхъалэм ишшэрыльхэр зыгъэцкээр Юлия Бахтинар. Телефонэу 8 (8772) 52-49-44-мкэ зигугуу тшырэ уахтэм кырибуытэу шуукытеомэ, аш шуузыгъэгумэкырэ юфыгъомкэ занкэу шудэгүүцэлэн шуульягъыщ.

Сихынтуулагъэу 3-м нэс иго имыфэштхэр пэшорыгъэшшэу кытфитеохэмэ, яупчэхэр ттхынхэш, Юлия Бахтинар Иеклэдгэхъажыщых, ахэм яджэуапхэр тиэзэт инэклубхохэм арыжкугъотэжыщых.

Аш фэдэ юфхъабзэхэм яшыагъэ къэклошт

Гъогу-патруль къулыкъу N 1-м иротэ инспекторхэм юфхъабзэу «Зыныбж хэкотэгъэ лъэрсриклохэр» зыфиорэр Мыекъуапэ игъогухэм ашшыгъашагъ.

Полицием иофишэхэм гъогурыкъоным хэлэжъагъэ пстэум щисэ къараагъэлэгъуу тъогур тэрээзу зэпчыгъэн зэрэфаемкэ ыкы нахыжхэм юпэйгэгъу афэхъунхэр зыщамыгъэгъупшэнимкэ. А юфхъабзэм ильхъан автоинспекторхэм машинэхэр къагъеуцухэти, водительхэм гъогузыкъонимкэ шапхъэхэр аукъохэ зэрэмхууцтэм фэгъэхыгъэу гушыгъэгъу афэхъутыгъэх.

Мын юфхъабзэм ыкэм дэж нэнэжхэмрэ тэтэжхэмрэ зэкэми зэрафэрэзэхэр къаулагъ, аш фэдэ юфхъабзэхэм шуагъэ кызыэрхыщыр хагъеунэфыкыгъ, цыфхэр нахь зэфэсакынхэмкэ, гъогузыкъоним ишапхъэхэр мыукоогъэнхэмкэ ахэм яшуагъэ къэклошт.

Гъогу-патруль къулыкъу N 1-м иротэ ипащэ, полицием имайорэу Т. К. Лыунай

хагъ. Аш къыдэклюагъэх юфшэпэ чыпаклохэр ыкы бюджетим клохэхэхыр. Непэмы предприятием зыпкь итэу юф ешэ, республикэм, районым хэхъоныгъэхэр ашынхэм илахышу хэль.

Промышленностырэ зеклон отраслэрэ хэхъоныгъэ зашым, социалын ыкы экономикэ лэйнъикъохэмкэ Мыекъопэ районым изытити нахышу хуугъэ, аш сомэ миллиард пчагъэ инвестицииу халхъагъ, проектынхохэр щыненгъэм щыпхырашых.

Ау зеклон закъор арэ Мыекъопэ районым зэрэпсэурэ. Федеральнэ ыкы республикэм программэ пчагъэхэм ар ахэлажээ. Аш ишуагъэктэ газ ыкы псырклюаплэхэр агъэктэжых, гъогухэр лъэмдэхжэмрэ агъэцэктэжых. Аш даклоу бизнес цыкъуми хэхъоныгъэхэр ёшых. Адыгэ Республикаем и Лышихъэ ишшэрыльхэр пэлээ гъэнэфагъекэ зыгъэцкээр илэпэйгэгъу охтэ къэкло къыклоц фэтерыбэу зэхэт ящэнэрэ унэр муниципалитетым щашыгъ. Джы уншиир зыхэхъэрэ район цыкъу гъэпсигъэ хуугъэ. Фэтэрхэм ящэфын пэуухъэгъэ ахшшэр республикэ бюджетим къыхахыгъ.

Социалын пшэрыльхэр дъэцкэхэр анахь мэхъанэшо зилэ лъэнъикъохэм ашш. Аш хэхъэ зянэ-зята зимыгъэхэм, ахэр зышхъащымытхэм яфэлофашхэр зэшлэхъэхэр. Псэупль зилэ хуугъэхэр ныбжыкъэх, республикэм инеушири мафэ лъагъэктэшт, арышь, ахэм илэпилэгъу тафэхъун, алъэ тедгээцүонх фэе. Ильэситу горэклэ узэктэбэжъымэ, мын программэм игэцэктэнкэ гумэкъи-

хэлэшт, — кыулагъ Кумпилы Мурат. Республикаем иекономикэ хэхъоныгъэхэр юшынхэмкэ анахь узшыгъын пльэкишт муниципалитетхэм Мыекъопэ районир ашш. Мын ичыонц дахэ, инвесторхэм адаклоу, хъаклоу къаклорэри бэ. А пстэури пащхэм кызыгъэфедээ, цыфхэр ялэпилэгъуу непэ юф ашэ, гухэллэу ялэхэр щынгъэм щыпхырашых.

ТХАРКЬОХЬ
Адам.

Районым хэхъоныгъэхэр юшынхэм анах тет

Мын аужырэ ильэсхэм Мыекъопэ районым хэхъоныгъэхэр юшыгъэх, аш ишыхытэу социалын мэхъан зилэ псэолаклохэр кызыцэзүахыгъэх, бюджетыр нахыбэ хуугъэ.

2007-рэ ильэсүм районым хэхъоныгъэ егъэшыгъэним фэгъэхыгъэ стратегие зызэхагъэуцом, гумэкыгъо щыгъэхэм ашшыгъэхэр дэгъэзэжыгъэхэх хуугъэ. Анах мэхъанэшо зэрэгжэхэр зеклоним хэхъоныгъэхэр юшынхэр ыкы районым инвестициихэр нахыбэу хэлхэгэхэнхэр ары. Пшээрыль шхъалэу республикэм ишацхэм къагъеуцугъээр предприятиихэм яззэхэн ыкы юфшэпэ чыпаклохэр цыфхэм къафызэхъэнхэр ары. Ар гъэцэктэгъэним пае республикэм илэшхъэтхэр ялэпилэгъуу районах пащхэм муниципалитетыр федэральнэ ыкы республикэм программэхэм ахагъэхъагъ. Районым ицкыгъээхэн инфраструктурэм игээпсэн тыдэки щыргъэхъягъагъ — электичествэр зэрэйкюре линиехэр, подстанциехэр ашыгъэх, гъогухэр агъэцэктэжыхъэх, псэуплэхэм гъэстынхъэх шхъалантэр арашэллагъ. Ильэс зеклэлькюхэр агъэпсигъгъэх. Псызимыгъэ псэуплэхэм ягумэ-кыгъю дэгъэзэжыгъэним пащхэм мэхъанэшо ратыгъ.

Мын фэдэ лъэбэхъухэм яшыагъэхэе районым икүшхъэхэм, ичыпэ дахэхэм зашыгъээпсэфирэ цыфхэм япчагъэ хэшпшыкъеу хэхъуагъ. Ахэр шьольыр зэфэшхъафхэм къарэхъ.

Муниципалитетым мылькоу халхъагъэм зыкыгъэшшыгъэхъягъ. 2012-рэ ильэсүм Мыекъопэ районым амалынхъэр зынхээль инвестор къи-хъагъ. Псэолъеш пкыгъохэр къэзышыгъэр корпорациеу хэгъэгум щызэлъашэрэм поселкэу Каменномостскэм завод диштэй

хагъ. Аш къыдэклюагъэх юфшэпэ чыпаклохэр ыкы бюджетим клохэхэхыр. Непэмы предприятием зыпкь итэу юф ешэ, республикэм, районым хэхъоныгъэхэр ашынхэм илахышу хэль.

Промышленностырэ зеклон отраслэрэ хэхъоныгъэ зашым, социалын ыкы экономикэ лэйнъикъохэмкэ Мыекъопэ районым изытити нахышу хуугъэ, аш сомэ миллиард пчагъэ инвестицииу халхъагъ, проектынхохэр щыненгъэм щыпхырашых.

Ау зеклон закъор арэ Мыекъопэ районым зэрэпсэурэ. Федеральнэ ыкы республикэм программэ пчагъэхэм ар ахэлажээ. Аш ишуагъэктэ газ ыкы псырклюаплэхэр агъэктэжых, гъогухэр лъэмдэхжэмрэ агъэцэйтэжых. Аш даклоу бизнес цыкъуми хэхъоныгъэхэр ёшых. Адыгэ Республикаем и Лышихъэ ишшэрыльхэр пэлээ гъэнэфагъекэ зыгъэцкээр илэпилэгъу охтэ къэкло къыклоц фэтерыбэу зэхэт ящэнэрэ унэр муниципалитетым щашыгъ. Джы уншиир зыхэхъэрэ район цыкъу гъэпсигъэ хуугъэ. Фэтэрхэм ящэфын пэуухъэгъэ ахшшэр республикэ бюджетим къыхахыгъ.

Социалын пшэрыльхэр дъэцкэхэр анахь мэхъанэшо зилэ лъэнъикъохэм ашш. Аш хэхъэ зянэ-зята зимыгъэхэм, ахэр зышхъащымытхэм яфэлофашхэр зэшлэхъэхэр. Псэупль зилэ хуугъэхэр ныбжыкъэх, республикэм инеушири мафэ лъагъэктэшт, арышь, ахэм илэпилэгъу тафэхъун, алъэ тедгээцүонх фэе. Ильэситу горэклэ узэктэбэжъымэ, мын программэм игэцэктэнкэ гумэкъи-

Советскэ Союзым и Лыхъужъэу Нэхэе Даутэ

Аш фэгъэхыгъэ цыф зэххэхьэшхоу шышхъэум и 19-м Очэпщие гурит еджаплэу Делэкъо Маринэ зипацэм щылагъэм къоджэдэсхэм ямызакъоу, чылэ гүнэгъуҳеми, нэмийк чыплэхэм къарыкыгъэхери къеклонгъагъэ. Очэпщие ишшэшье пүгтэу, Адыгэими, Тен

«Советскэ Союзым и Лыхъужъэу» зыфиорэ цэ лъаплэр къизфагъэшьошагъэ Нэхэе Даутэ илЛыхъужъынагъэ имызакъоу, ицифыгъэ-адыгагъэкли, ишылэклэ-псэуклэкли къахэштыгъ, щысэтехыплагъ.

мыр Кавказми, Урысием ичын-пэ зэфэшьхафхеми ашызэлъашэу, КПСС-м ихэку комитет исекретарыгъэ, хэку исполнкомын культурэмкэ иотдел ишшагъэу Кушуу Асе лъешэу щыгушукыгъэх. Мыекуупи, Тэхүтэмымкое ыкчи Туцожь районхэм къарыкыгъэхэу тлэгъугъэер маклэп. Анах дъешэлгъуагъэер Крас-

мэшю лыгъэм пэхъэгъагъэх тикъуаджэ иклэп ныбжыкэхэр. Щтэр амшэу ахэр зэуагъэх, ынэ лыр къытэльэдагъэм фэдэу къежэгъэгэе пыир рафыжъажи, къизэцэккызэ къизэрикыгъэ гъурбымрагъэзыхажи, Теклонигъэр къыдахыгъ, — къыуагъ аш. — Лыгъэ ахельэу зэуагъэхэм щытхушио апильэу къагъэзжыгъ. Хэкодагъэри маклэп. Фэхъягъэр тцыгъупшэхэрэп, ахэм ацэ-альэкъуацэхэр дышэхэдэгээ зытэхэгъэ саугъэтыр чылэ гупчэм ит, тикуланэ. Къэзыгъэзжыгъэм ашыщыгъ непэ музеир къизфызэутхыре Советскэ Союзым и Лыхъужъэу Нэхэе Даутэ. Псау щылахъэмэ, мыбжыхэ ыныбжь илээшишэхэдэгъэ. А мэфэкэу къэблагъэрэм фэгъэхыгъэути Очэпщие гурит еджаплэмузей къизфызэутхы. Тэльяло тышээфэ зао къэмыхъужынэу, псауньгээ пытэтийэу, цыф лъэпкэ пстэоу дунаим тэхэмкэ тызегурую, дэгъоу, дахэу тызэдэспеенэу.

Къэгүшыла-гъэхэм къауагъэр

КУШУУ АСЯ, КПСС-м ихэку комитет исекретарыгъ, илээсыбэрэхэку исполнкомын культурэмкэ иотдел ишшагъ:

— Лыгъэчээ заоу нэмийц техаклохэм къыташылэгъэхэй, ихэгъэрэйхэу, чылээ коми илашэу Пынгатэко Аслын, иветеранхэм я Совет итхаматэу Делэкъо Рэшыдэ, инахыжхэм я Совет илашэу Пынгатэко Сулейман, гурит еджаплэм идиректорэу Маринэ.

Юфтхъабзэр рагъажъэ

Ар дэгъоу, дахэу, лушыгъэхэльэу зэрища гэхэхэхэм и Унэу чылэм дэтым илашэу Илээзээ Нуриет. Аш цыф зэххэхьэшхор къизэуихызэ ипсэльэ кэлк къышиуагъ лыгъэчээ заоу, зынах жъалымыгъэ къэмыхъужырэу тицыф нэб-

Музей

Советскэ Союзым и Лыхъужъэу Нэхэе Даутэ ыныбжь 2017-рэ ильэсэм ишэктоогу мазэ и 27-м ильэсийшэ хуущт. Аш изыфэгъэхьазырын фэгъэхыгъэ юфтхъэбзэ зэфэшъхыафхэу непэ Туцожь районым щызэрахъэрэр маклэп. Ахэм ашыщыгъ лыхъужыр къизшыхъугъэ, зыщаплугъэ икьоджэ гупсэу, идунае зехъожым зыщагъэтэллыжыгъэ Очэпщие музей къизэрэшыфызэуахыгъэр.

динарэ Даутэрэ. Зэшитури заом зэдэшэгъэх, пхашэу хэлэжъагъэх. Нэхэе Даутэ «Совет-

зигъэинэу, зигъэпагэу щытыгъэп. Цыф къизэрыкыуагъ. Улыкленки, удэгүшүэнки пын-

«Заор къизежъэм, къуаджэм дэки фронтын 19хъэгъэр нэбгырэ 242-рэ. Ахэм ашыщу фэхъыгъэр 156-рэ. Дээлхэлхэм ацэалэхъуацэхэр саугъэтим тэхагъэх, тцыгъупшэхэрэп. Мэшю лыгъэм къихэкыжхи чылэм къидэхъажыгъагъэр 86-рэ. Непэ ахэм ашыши щылэжъэр».

скэ Союзым и Лыхъужъэу зыфиорэ щытхуцэлэр къифагъэшьошагъэу къэбарыр чылэм къизэсэм, цыфхэм ягушогошхуагъ. Пчыххалыкье гурит еджаплэм Нэхэе Даутэ идиректорэу щытызэ Очэпщиеекэ я 10-рэ классыр але къизэригъэху, къычилтупшыгъэмэ

къагъэ. Сэкъатныгъэ илагъэми, ар къизхигъэштыгъэп. Ренэу дахэу, зэктжээ фэлэгъэу, шынкленэ щытыщтыгъ. Юфшаплэми щысэтехыпэу къеклуалэштыгъ, зыкыгъэгүжьюштыгъэп.

Нэхэе Даутэ тэ тимызакъоу, зэрэадыгэ лъэпкэу рэгушо. Илыхъужынагъэкли, иадыгэгэ-

сери сихэлэжъэнэу синасып къизэрихыгъэр.

Ышнахыжъэу Нэшьэрдини заом пхашэу хэлэжъагъ. Заполярье къэзыухумагъэхэм ашыщыгъ. Аши ышнахыкэ фэдэу дээ училишыр къыухыгъагъ, пулеметнэ ротэм, етланэ батальоным икомандир игудзэу заом хэлэжъагъ. Бгъэхэльхээ лъаплэхэри хэлхэу чылэм къидэхъажыгъагъ, ильэсъбэрэ ари Очэпщие еджаплэм идиректорэ, нэбгыришээ пчагъээлгээ, щылэнгъэм ильгогу дахь тиригъэхъагъ.

Башэ къэсэломи къисфэжъэгъэу. Нэхэе Даутэ заом щылээ шхъэгъусэ фэхуу, уэгъэхыльэ къызытырашэм къыгъуягъэу, готыгъэу, къидеклюкыгъэу Марии (чылэм зэрэшдэжэштыгъэхэр Наташа) гушилээ зытуклэигүгүу къесшыщ. Марии заом пхашэу хэлэжъагъ, я 312-рэ дивизие иа 1 — 2-рэ батальонхэм ясанинструкторнэ взвод ипэшагъ. Орден-

сащыщыгъ. А лъэхъанэу Лыхъужыр еджаплэм илашэу зыщетым ар районымкэ анах дэгүүг.

Нэхэе Даутэ цыфхэм лытэнэгъэшхо фашыщтыгъ. Ежь

цыфыгъэкли, иоффшэлэгъэпсэуклэ-зеклюаклэкли щысэтехыпэутиагъ, непи ти, тапэки тиэшт. Лъэшэу сигуалэ аш фэдэ Лыхъужыр непэ имузэ къызэрэзэуахырэр, аш

хэри медальхэри къыратыгъэх.

Апэрэ урыс нысэу Очэпщие къыдащэгъагъ, зы адигэ гушилээ ышэштыгъэп. Гуашэ фэхъуягъэ Ѣерифи (Даутэ ян) зы урыс гушилээ ышэштыгъэп.

ЫНЫБЖЬ ИЛЪЭСИШЬЭ ЗЭРЭХҮРЭМ ИПЭГЬОКІ

КЪЫФЫЗЭ ҮАХЫГЬ

Ыкъо зэо мэшүаэм ыльякъо зыщычнен, ар гум изымын нэжьэу кыдеклойгъеу, къэзыгъэнэжьи, ар кыфэзыщэжьыгъэм ыпсэ үүилхъагь, ыпугь, ылэжьыгь, адьгэбээ дахи ригъешлагь.

Ежь Марии цыфыши дэ-

лог, онкологическэ диспансерим ирадиологическэ отделение ипащ. Джаш фэд, Нэшъэрдинэ ишшашъэхэри хуупхъэх, дэгью еджагъэх, гъесагъэх, журналистхэр, врачхэр ахэтийн.

Теуцожь районным иадминистрации ишащэу Хъамамыкъо

Азэмат ыцэкіэ зэлжкэхэр шүүфэс къарихыгь аш игудаэ. Бэгъушъэ Борисэ ыкъи музеим икъызэхүхин гъэпсынкэгъэним дэгью дэлжэгэгэх Нэхэе Налбайрэ Къэзэнчи Эммэрэ район администрением иштихбу тыхъэхэр къаритихээ къафэлжэуагь музейр цыиф къуаплэ хуунэ, ныжыкэхэм япунклэ иштохъэшко къеконэу. Аш игусагъеу, районным иветранхэм я Совет итхъаматэу Нэмытлэкъо Юри игущиэ фабэхэр гучим нэсыштыгъэх.

Дэти, игушаэ ыборэм блэкигъээ, адьгэ шэн-хабзэхэр ыштагьэх, ыгъэцклагъэх. ыкъошахълхэр къаклохи, Сыбыр ашжынену къызыралом афэкжыгъагъэп. Анахь адьгэ нысэ дэгъухэм афэдэу шу заригжэлэгъуагь, агъэлжлээ Очэпщие дэсигъ. Адьгэкъалэрэ Теуцожь районнымрэ яцыф гъешуагъеу щитигъ.

Икъеухым къихэгъэшти сшоигу Даутэрэ Мариэрэ ежхэм афэдэхэу цыфышихъеу яльфыгъэхэр зэралгъуагъэр, янэтэхэм яльгагь зэрэгэдахэрээр. Нэхэе Юрэ республикэм щизэлъашэ, комсомолым ихэку комитет ипэшагь. Мыекъуапэ икъэлэ исполком итхъаматэ иапэрэ годзагь, АР-м и Президентэ иминистрэхэм я Кабинетэ я Администрации ипащ кадрхэмкэ игодзагь, АР-м хэгъэгу клоц лофхэмкэ иминистрэ игодзагь, милицием иполковник. Людэ врач-онко-

ДЕЛЭКЬО Рэшыд,
Очэпщие чыплэ коим
иветранхэм я Совет
итхъамат:

Заор къизежьэм, тикъуджэ дэки фронтим үхьеагъэр нэбгыре 242-рэ. Ахэм ашыщэу фэхыгъэр 156-рэ. Тиклалэхэм ацлэ-альхуацлэхэр саугьетым тетхагъэх, тщыгупшэхэрэп. Мэшю лыгъэм къихэкыжхи чылэм къидэхжыгъагъэр 86-рэ. Непэ ахэм ашыши тиэжъэп.

А зэо бэлахым «Советскэ Союзым и Лыхъужь» зыфиорэ цэл лялпээр къызышыфагъэшъохъэ Нэхэе Даутэ гурит еджаплэ непэ музей къызышыфызэлутхы. Аш илыхъужынгъэ имызакъо, ицыфыгъэ-адыгагъекли, ишылеклэ-псэуклэкли къахэштигъ, щысэтехыплагь. Му-

зир мызэгъокынам, ар цыиф къуаплэ хууным пүнгүгээ лоффшэнхэр щызэшуахынхэм чыплэ коим ипаши, тэри, нахыжь-

«Нэхэе Даутэ тэ тимызакъоу, зэрэдэгээ лъэпкъэуу рэгушхо. Илыхъужынгъэкли, иадыгэгэ-цыфрыгъэкли, иоффшэклэгэ-псэуклэ-зеклуклэкли щысэтехыплагь тиагь, непити, тапэкли тиэшт».

хэм я Совет хэтхэри тизэгүүсэхэу тидалжэхъэшт. Ашкэлэпийэгъуу къызфэдгэхъууцых культурэм иоффшэхэр, гурит еджаплэ щилажъэхэрээр.

Джаш фэдэу зэлжкэхэм къызгышыгъэх музейр къызэрэзэлжкэхъууцыхэр игъо шылыкъэу алтыгагь, ар цыиф къуаплэ шыгъэним фэшэ зэштохыгъэн фэе

Ипчъэхэр Iухыгъэх

Лентэ плтыжыр зэпаупкыгь Нэмытлэкъо Юрэ, гурит еджаплэ илашэу Делэкъо Маринэ, лыхъужын ыкъоу Нэхэе Юрэ. Музей фэхъэхыгъэ къебар къэлхэр, тапэкли ахэм зэрхагъэхъоштыр къеклонлагъэхэм къафалотагь Нэхэе Раситэрэ Нэштэжкэ Зарэрэ.

Тэри щыглэгъууцыхэм ашыщхэм ягугыу къэтшын. Узэрэчахъэу сэмэгумкэ тетхагь: «Они сражались за Родину». Аш заом хэлжэгээ нэбгырэ 35-мэ ясурэтхэр чээтийн — Нэхэе Нэшъэрдин, Гыыш Мэддин, Кушуу Ибрахым, Делэкъо Ибрахым, Нэхэе Мос, Пышдатэлэкъо Ибрахым, нэмыкхэри.

Аш укызэрэблэгъэу тетхагь «Приправняв перо к штыку»,

гъуагъэу шы емылыч дэхэшхом тесэу тирахыгъэ сурэтим Даутэ фэхъэхыгъэ къебарыр кыретэхъяа. 1917-рэ ильэсүм кыззэрхъугъэри, 1938-м педучилищым зэрэцдэжагъэри тхыгъэхэм къауатэ. Ежьыри, янэтэхэм ясурэтхэри мыш щызэготых. Лъэсэдээ училищым икурсантау ёыщэтим, ротэм, батальоним якомандир зэхъуми тирахыгъэхэри тэлэгъэ. Нэхэе Даутэ идзэктэлхэм пытагъэу Яновец зэрштэгъэгъэми, пхашэу зэуагъэхэм орденхэр комбатым зэраритырэми ташаагъэгъуазэ.

Унаэ темыдээн плъэкырэп я 312-рэ шхончэо дивизием иофицерхэм сурэтэу атырахыгъэми. Дивизием икомандирэу Александр Моисеевскэм иджабгъукэ щыс Нэхэе Даутэ. Умыгъэшэгъон плъэкырэп ильэс 27-рэ нахь ымынныжьэу аш фэдэд гъэхъэгъэшхор ышызэ адьгэ къалэр нэмыцхэм зэрязаощтыгъэр. Ильэс 28-рэ нахь ыныбжыгъэп СССР-м и Аппшъэрэ Совет и Президиум и Указкэ 1945-рэ ильэсүм имээзэ мазэ и 17-м Советскэ Союзым и Лыхъужыцэ къызышыфагъэшшашэм. Ари, Дышээ жуяулын Лениним иорден кыгъоу къыратыжы зэхъум тирахыгъэгъэ сурагти музеим щытльэгъуагъэх. Къызэрэлтлыгъэгъэмкэ, Даутэ илыхъужынгъээ ишыхъатэу сурагти 25-рэм ехуу музеим чээль. Учахъэмэ, плъэгъущымрэ бъяшэлгъоштымрэ маклэп.

Зэхахъэр Лъагъэклютагь

Актовэ залым концертэу щыгъагъэр музейр къызэрээшыгъэ фэхъэхыгъагь. Ар УФ-м итхаклохэм я Союз хэтэу Мэхъош Руссланэрэ Урысаем культурэмкэ изаслуженне иоффшэу Кыргыз Юрээ зэдэусыгъэ орэдэу Нэхэе Даутэ фэхъэхыгъэмкэ къыззэшуагъыгь. Ар къыуагъ Лъэустэнхаблэ культурэм и Унэу дэтым иоффшэу Хъут Заремэ.

Лыхъужынгъэ ишхъэгъусэу Нэхэе Марие фэхъэхыгъэ поэмэу Нэхэе Русслан ыусыгъэм щыщ пычыгъю Нэхэе Алинэ къеджагь. Нэхжым Кыргыз Юрээ зэлжкэхэм къызышыгъагь, Нэхэе Даутэ фэхъэхыгъэ усэу Мэхъош Русслан ытхыгъэр зэхитгъэхыгъ.

Лыхъужынгъэ ыкъоу Юрэ «Воспитанники комсомола — мое Отечество» зыфиорэм и Адьгэ регион къутамэ иштихъуу тхылхэр нэбгыре заулэмэ аритигъ, ятэ имузей икъыззэшуагъын фэхъэхыгъэ зэлжкэхэм къеклонлагъэхэм, къафэгумэкыгъэхэм зэрэфэрэзэр къариуагъ, шлоу щылэр къадэхъунэу къафэлжэуагъ.

Мэфэкл зэхахъэр къагъэбагъ, къагъэдэхагь культурэм и Унэу 1950-ээсээ Нуриет зипашэм иордэлихэм, икъешюкло икъыклюхэм.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Иоффшэу къашыгъагь Нэхэе Даутэ районным инароднэ депутатхэм я Совет итхъаматэу Чыхъхалыкъо Аюбэ, Чыхъхалыкъо гурит еджаплэу Нэхэе Даутэ ыцэлээ зыхырээ идиректорэу Мэшлээкъо Хъариет, Очэпщие чыплэ коим илашэу Аслын, Очэпщие гурит еджаплэ иди-ректорэу Делэкъо Маринэ.

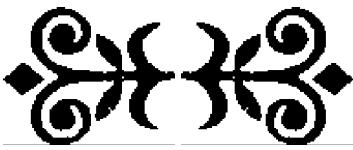
Аш ылж лыхъужынгъэ зы та-къикъе фэшьыгъуагъэх. Му-

итхылпэу «Чыгум иордэ» ыкъи Мамый Русслан итхылпэу «Сыншээфэз» зыфиорэхэр чээльхэй. «Цыфим ишшашыгъэ къодырэп» зыфиорэ тхыгъэшшоо «Адьгэ маекъэм» къихэгъагъэри зыфэгъэхыгъэр Нэхэе Нэшъэрдин.

Джагбуу дэпкырэ зэрэпсаоу зыфэхъэхыгъэр Советскэ Союзым и Лыхъужынгъэу Нэхэе Даутэ. Аш ылж лыхъагъкэ хъарыфышихъэмкэ тетхагь: «Война. Победа. Память». Klaklor төуб-

Ишлагъэ лъэпкъым ынап

Цыифхэм, лъэпкым апае шуагъэу
ышлагъэр ары хэтрэ цыфи уасэ
зэрэфашырэр. Аш укыпкырыкын
хъумэ, лъэпкым ишылэнгъэ
лъехъэнэ чыжъехэм къащегъэжъагъэу
пытэу хэшыхъэгъэ изы һашлагъэ
зигъашлэ езыпхыгъэ Сэхъу Рэмэзан
ары зигугъу къесшымэ сшлонгъор.

Рэмэзанэ күудажэу Блащэпсынэ кыышыхыг. Ицыкыгүйт кыышгээжкягъа гэв сабий гэшэгэйнэу, изэхашлэки, игээпсы-кэкли илэгъухэм атеклэу щытыгь. Адрэ кэлэццыкүхэм гузыльамытэштыгъэ чыюопсым ильэнэйкэ зэфэшхъяафхэр арыми, псэушхъяэхэм ятеплээ-уплээми, яшыкээ-гээпсыкээми, ежэ зэхэшлэ-еплэйкэ шхъяаф афырилэу, нэпплэгъум кымы-убытыштыгъэ нэшанэ горэхэр ахильгэоцштыгъэх. Гүшүэлм пае, янэ-ятэхэм картофыр хатэм кыыхахыжы зыхыкэ, сабы-ир адыхахьэштыгъэ ыкни ыгуу етигъэу зэрадеэштим пылтыгь. Ау нахыжхэм гу зыльатэ-

кынгурыйон фаеу хұғыяғэ ынат! Э итхагъэр щыләк! Э-псәук! Э зәрәфхұгулъэр ықи ыгу телүнк! Эжызызә иғукъао зыщиғъегъупшәнным пыльәу еджәнным егу-гүщтыгъ.

Рэмәзанә илъәс 12-м итыгъ гәмәфә зығъепсә-фығъо мағәхәм ядәжъ къекуағъеу гүнәгъухәм ячығхатә пхъетәкъә мы-инәу кыдығытотағъэр кы-хы, еупсәзә, ежъ хильәгъуа-гъэр хибзықынәу зыфежъэм. Охътабә темыш! Эзә ащ псә-ушхъхә лъакъохәр кыыхигъе-щыгъәх. Етланә, мәфә заулә зытеш! Эм, пхъетакъэр арымы

кындахъугъ, ильэси 10-м къе-
хъуре щитхъуре шъхъэкілфены-
гъэрэ кылжакхъэу лоf щишлагъ.

1974-рэ ильээсүм кэлэл 1-пэласэмрэ пшъешээ шъихаац шуцэ нэгүүф дахэу Аминэтрэ унагьо зэдашээ, шъэожьыитгүү къафхьу. Рэмэзанэ ятэ дунаим зехижье ужым, къызырыхъухьэгъе хэпэлжьыр хэкужьым фэдэу бгынагъеу къэмынэным пае, 1982-рэ ильээсүм чылэм псэүлэкэ мэклюжыхы. Ioftshaplэу къыхехы гъэстныыпхъе шхуантлэр баллонхэм зыщырагъэхъорэ предприятиеу Джэджэ районым итыр. Ашыгъум къоджэ псэүлэхэм газыр зэкүал!эу ахэтыгъэр зырыз дэдагь. Мы Ioftshaplэм ильэсихэ 1утыгъеу икуудажэ дэт пцэжьиыхъуплэм зырагъэблагъэм аш Iухыагь

— Ар лъехъэнэ къин дэдагь, — ыгу къэкъижбы Рэмэзанэ. — Къуаджэм мин заулэу дэсир зыщыгутырэ ти-
колх эзывэбгырэзывжым, зыз-
фагъээштэр амшылу цыифхэр
къэнагъэх. Зэрэунагью щыла-
жэштэгъэхэмкэ аш нахь тхы-
мыклагь щылагъэл. Сыда пломэ
зисабайхэр еджкалпэм тэрэзэу
фэзымыгъэхъазырышъухэрэ
ахэтыгъэх, сомэ къызэрэгацъэхъэн
сэнэхъат зэрямыгъэжъигъэм
къыхэкъяу.

Ежъ Рэмэзанэ фэгъэхьыгъэу
къэплон зыхъукэ, ышхъэ фэ-
мылэхъэжьышууным илоф тэ-
тыгъэп. Ежхэм яунагъокэ
къатефэжьыгъэ чыигур къаахы-
жы, гэцсэфигьбо ямылэу ыкьюу
Ибрахимэрэ ежхиррэ щилэ-
жьагъэх, непэ къызнэсыгъэми
ахар фермер-препринимательных

жыэфэ ышыуабэ дашіеү иләмепсымәхәр къыштәхәти, чәци мафи зәхимыдзэу ыгу къэктыгъэр ышыщтыгъе. Джашыгъурары къызыгүрүүагъэр ишыгъенныгъе күәрыпчын умыльэккыщтльәпкъ ىәшләгъэм ыгуктә нахьзызырәфищәирәр ыккү гупшисә-гульытәу иләм ымыгъезгүпсәфәу ләшләгъу пчыагъәхәм ялъеужхәр къызхәшхәрә пкынгъо зәмйләүжыгъохәр ышыхәу Рәмәзанә регъажъе. Апәре юфшләгъе гъенәфагъеу, үпектә ишыгъенныгъе зәпхыгъәштәу ышыгъэр лъәпкъым ихъишъе хәхъэгъе адигэ күшъэр ары.

Тинепэрэ лъэхъанэ кушъэр
адыгэ унэгъо пстэуми агъэ-

адыгээ ухээлээ нутгийн агаарын
федуре пфемыншотмын, лэшэлгэйн
пчагъягхэм ашт хамынгүкыгээ,
кушье орэд кызыфамынгээ са-
бый щынагъяэп пломи ухэуукьо-
щтэп. Ар кээштыгъом зыкын
епхыгъяэп, адыгэ кушъэм са-
быйим иплункэ шуягъяэ пылтыр
ижыкын кыыштегжэжагъяэ агъэ-
унэфыгъахэу щытышь. Ашт хэль
сабыйр гупсэфэу зэрэчтыерэм,
гүушъяэу, зигъэлсэфыгъяэу, нэгу-
шю цынклоу кызызэрэуущыжыр-
эм, янз ыгъэшхэнымки зэрэ-
лэрыфэгтум алээ закъюп уасэ
зыкынфаашыштыгъяэр. Анахь мэ-

хъанэ зилэр сабыим ылэпкэльэпкъхэр тэрэзэй уцуунхэмкээ күшъэр тегъэпсыхъэгээ шьып-къэу зэрэштыр ары.

Аш епхыгъэүн плон плъэ-кыышт күшъэм ишын аукьодьеу зэрэшмытыр. Пхъэу зыхгэшы-кыыштыр, игъушээ-ишинаагэе, зэ-рэбгээгүшьышт уахътэр, зы-щыгбгээгүшьышт чынпээр — бэ-пшэн фаер. Пхъэм «ыбзээкээ удэгүшүйэнэм», узэрэфаеу бгээ-юрышйэнэм апае цыкы-цыклюэ, удэмьгулэу юф дэвшэн, ебгээжъэгээ күшъэм пкыгьюу хэль пэпчь гурэ посрээкээ унэ-сын фае. Ар кызыдэххурэм, пхъэм «ишээфхэр» кыифызэуи-хышт, кыдэгощэт. Рэмэзан ар кыизэрэдэххугаагээ щеч хэ-льэп.

Тидунай зэблэхъугъэ зэрэ-

— Тиунагъокіә Іэмэ-псымәү дгъэфедэрәр зәкіл пәноми хұннәу Рәмәзан кыттышыңғыз закіләх. Ұшыңғыз пкъытвохәр тыди кыышыпшәжкынәу щытыых — лъәпкъеу тықтызхәкъын гъэр ымығын гъуащәу адыгә тхылхъе дахәхәмкіә гъекләрәкіла-

Рэмэзанэ илэшлагъэ адыгэ шъольтыр закъор арэп зыщашлэрэри, зыщалтыгтэрэри. Москва, Ростов, Краснодар, нэмэйк къалэхэми уащыукилэшт. «Адыгэ чыгужьэу тпсэ зыхэлтым къышашыгъэ кушъэм тисабыйхэр ритпүщтых» алоэзэ, Сирием, Иорданием къарыкылхэрэ хьаклэхэм ягопэ дэдэу Рэмэзанэ ышыагъэ кушъэхэр зыдашэх.

Іәпілсәм күштәр көздөң
ышырыр. Адыгә Іенә лъекъуи-
щыр пхъэнтіекъүхәр иғұсәхәр,
сабыр илтынәу пәкіорхәр,
тхъацуфхәр, бәлағъәхәр... Блә-
кығъәэ лъәхъаныр къезынъәльба-
гъоу къахәнәжыгъә нәшанә-
хәр ығъәфедәхәззә, зиіштагъәм
иіләпәлсәнүгъә къахәштәу лъәпкъ
хыирахъишишәхәмкілә ахәр гъәкіл-
рекълагъәх.

Цыф шырырыт Рэмэзанэ, шъабэу мэгущылэ, апэрэ та-
кынкъхэм къащегъягъэу цы-
хъэ фэошы. Нэшло-гушлоу, уеу-
лалэмэ, укъымыгъэукытэжъэу,
сыд фэдизэу уахътэ имылэми,
«Ioф сиlеш» ымылоу къызэ-
рэбдэгумэкыщтыр къоджэдес-
хэм ашлэ. Цыфхэр занкэу дэ-
гущылэх, къыдэухъэ ямылэу зы-
фагъазэ, сыда пломэ хъалэ-
лыгъэ хэлтэу къызэрадеlещтыр
ашлэ. Сыд фэдэ техники хэшы-
кышишко фырилешь, Iухъэ-lуклэу
цыфхэр ыдэжь Iутых. Зима-
шинэ, зикомбайнэ, зитрактор
къутагъэхэр ыдэжь къеклох,
къеупчыжых, ежьми фэльэ-
кыщтыр ылэшьхытилуклэ афешлэ.
Ыгу икъэбзагъэ, илэшлагъэ идэ-
хагъэ, лыгъэу хэльым апай
цыфхэм зыкъызкыифащэирэр,
емыхъырэхъышэхэу зыкъыз-
кыифагъязэрэр.

хъугьэм, щылэнгьэм къыздыхыгъэ зэхъокыныгъэхэм күшьэм итеплыи, ишыкыи зыпари чэнагъэ рамыгъештынр къидилтытээ, зыхэштыкыгъэмки, зэршыгъэмки адигэ лъэпкыям илэшлагъэу джынэс зэрэштгъэу кыгъэнэжынам илэпэлэсэнгъэ феъзорышэ. Ауежы цыфыр фаеу, сабыир нахьберэ аш хигъэльы шоингомэ, тэлку нахь инэуи фишыщт, хэти ишлонгъоногъэхэр къылдчытшт.

къыбылдильгээштых.
Рэмээз анхъялэлгээ гүнэ
ицэп. Ишшагаар ынэ къызыиха-
гъэм къышуублагъаэу яхсыыл-
благъэхэми, гүнэгүхэми бэ
пкя хэмьпъяа афишишыгэр

— Уельэлужыны, епложыны ишыклагъэп, — elo игүунэгъу бзыльфыгъэу Аульэ Нэфсэт.

**КІЭМЭЩ Фатим.
тъэзетэу «Адыгэ**

Лъэпкъ пэпчъ икӏэсэ мэфэкӏхэр иӏх. Ашыщхэм альапсэ чыжьэу къышежьэ. Ахэм ашыщ джэгур.

Джырэ адыгэ джэгур сыд фэда?

Ижъ-ижъылжым кыщегъэжъа-
гъэу адыгэм игъашэ джэгукъэ
ыгъэкъэракъэзэ кырыркю. Ны-
сащэм имызакью, хъяр зы-
хэль унэгъо-чылэ тоф пепчъ
джэгу фызэхашэу хэбзагъэ: хы-
акълэпэгъюкъю пчыхъэ джэгухэм
къащыублагъэу унэгъо-лэакъю
джэгухэм, губъодэкъыным, нэ-
узырым, тхъэлтэйум, пшъэшъэ
тэшшуагъэм ыцлэкъэ зэхашэ-
хэрэм, хэгъэгу е чылэ тофхэм
япхыгъэ хэгъэшьо джэгухэм
ащыкълэкъыжъэу. Шыгъачъэ,
шъозэбэн зэнэкъюкъу зэфэшъ-
хаяфхэри джэгум хэтэуи хъу-
штыгъа. Пши-оркъи, факъюй

штыгъэ. Пыны-оркыи, фэкбоги, лыжки, лыкын зэкээ зэфэдэу джэгум хэлажьэштыгъэх. Джэгум хэбзэ пытэхэр хэлсыгъэх. Аш ельтыгъэу пчэгүри зэгъээфагьэштыгъ. Къэшьошт шишашьэхэр сатырэу унэ гупэ тыгъенапэм щитыштыгъэх. Ахэм апэчынатэу клаалэхэр, шыухэр акыбы дэтыгъэх. Бзыльт-фыгъэ нахыжъхэм яхъорэлтфхэр акокхэу языгбукэ щысигыгъэх. Нахыккалохэр ахэм кашхъяртыхэу джэгум еплыштыгъэх. Пчэгум итыгъэ джэгокло-хьатыяялоу хъярыр зезышэрэд джэгупщэу алтытштыгъ. Аш иунашьо хэмэйльэу пчэгум зи ихуухьэштыгъэп. Пынинэо купри, лыжк тхъаматэхэри аш зэриоу зекштигъэх. Сабийхэр пчэгум рагъахьэштигъэхэп. Ахэр нахыжъхэм ягу-сагьэх, нахь кіэлэ Іэтажъохэр чыг къутамэхэм е чэубжье-хэм атесхэу джэгум къыхапльэштигъэх. Зидэкьогу шишашьэхэмрэ зикьэшгэу клаалэхэмрэ джэгум нэйуасэ щызэфхэхьуштыгъэх.

Дэжье бэццыр ыыгыгээ хьатыяклом джэгур зэриштэгийг. Аш иштыху гүштийн цыфыр ляагээ ыиэтыхтыгъэ, джащ фэдэкхабээзү мыхунь зышлэрэри, пхэнджэу зекирэри шлэхэу кыльзэгүштэгъэ. Зыими зи хьатыяклом пиложын фитыгъэп. Пшьэшэштэгъахъэмрэ кэлэ ныбжыкыкээрэ ىепыиэгүхэу хьатыяклом игъусэштэгъэх.

Джэгүр анахъэй зыгъэкэра-
къе ѿтгыгъехэр пшъешэй къе-
шъяклохэр ары. Ахэм якъеклон-
клохын егъэлтиягъэу пылты-
штыгъэх. Джэгум къащэйт пшъа-
шъехэм ябынхэм пэшфорыгъэ-
шъэу макъэ арагъэли, охтэ
гъэнэфагъэям ехуллэу пыцынаор
ахэтэу фаетонымкэ алтыкло-
штыгъэх. Къушхъячлэс шап-
сыгъэхэм пшъашъехэр къагъэ-
шэсцытгъэх. Пшъешэе тхъа-
матэхэм яллэкъо биракь даын-
гъэу, шыу гъусэхэр илэу джэгум
ижьютыгъэм къыхащэхти, пчэ-
гум щырагъэпсыхыщтыгъэх.
Гошэ ордэдир къифалозэ, пыцы-
наомрэ хъатыякомрэ къапэ-
гъокхэти, пшъешэе сатырим
ыгузэгу ашти, агъеуцүштыгъэ.
Чэзыукэ а пшъешэе тхъама-
тэхээлэе цэвэртэй чигинчилтэй

Апэу къагъашъоштыгъэр

нахынжыхэмрэ хъак! Эхэмрэ.
Ежь-ежырырэу къытханыш,
къэшонэу зи фитыгъэп. Хъа-
тыяклоr чэзыум лъыпплэштыгъэ.
Шъхадж ифэшшуашэм фэди-
зэу дахэу дэзеклозэ, пчагум
къыригъэблагъэштыгъэ. Къемы-
шонэу ыломэ, пшъашэу ыгъэ-
хъаулыягъэр къышэфыжын
фэягъэ. Зыгорэк! ахъщэр
маклэу къытгъэмэ, къэнэклальэ
ашыщтыгъэ.

Бэрэ укъэшьоныр емыклоу альытэштыгъэ. Текъжыын фитыгъэр пшъашъэр ары, ау арзыдэштыгъэ чыплем мэуцужыифэ, шъхъэклифэ фишэу, клаалэм ыгъэклөтэжыын фэяньэ. Пшъашъэм ыкыб фимыгъазэу, клаалэри зэкклюжыти, ичыплем ичюжыхыштыгъэ.

Джаущтэу нэбгырэ пэпчъ лъэбэкью ыдзыштым рыгчнэу хабзэкээ зэгъэзэфагъэу щытыгъ. Ащ фэдэ джэгхүэм, цыф зэхахьэхэм уахэтыным мэхъянэшхо ратыштыгъэ. Хэти анахышум фэдэу зыкынъэльэгъонэу ишъэрлыгъ. Шэнныгъэлжьэу Нало Заур ээри-йорэмкээ, джэгум итепльэ кьодыиеп дахэу зэгъэзэфагъэштыгъэр, нэрымыльэгъю а дэхээзэзэгъэкүгъэм джэгур зэкигуяа-ещтыгъэ. Цыфэу ащ хэлажье-хэрэр ары а зэпстэур къызып-къырыкыыштыгъэр. Лъэпкыым ыгъэльягъеу хилэтыкыирэ пстэум

A black and white photograph capturing a group of people in what appears to be a rural or semi-rural setting. In the foreground, several individuals are standing, some wearing long, light-colored robes. To the right, a man in a dark uniform and a tall, cylindrical hat sits on a dark horse. The background features a large tree on the left and a range of mountains under a clear sky. Other people are scattered throughout the scene, some near the horse and others further back.

джэгур ялэтэшъхъэйулэжьбыштыгъэ.

Непэр мафэми адыгэ джегум цыфыбы зэрещалэ. Хэлаажъехэрэм ямызакъо, ептынхэу бэ ахэм якуланлэрэр. Къералыгъо-къэлэ мэфэклхэм амалимылэу джегур язы лахь. Ашфэдэх Адыгэ Республиком и Мафэ, Мыекъуапэ и Мафэ, Адыгэ быракъым, Адыгэ шъуашэм ямафхэу агъэмэфэкхэрэр. Ары къэс лъэпкэ зефшъхыфыбэ аш фэдэ джегухом из якуланлэ.

гүхэм къякылә. Шыпкъе, джырә джэгүхэ
уяпплы́м, пэсэрэ джегу зэхэ-
шаклым щыщэу къахэнэжыгъе-
макл. Ау купкізу ялэр сыйди-
гъоки зэу къэнэжын фас.
Анахъаң шыфыгъа зэфышы-

тыкІеу, дәхагъэу, адыгэ хаб-
зэу джэгум ўызэрахъэрәр сыйд
фәдиз тешлагъеми къэнэн фәе.
Аүштәу сэзыгъаօрәр мы аужы-
рә лъэхъаным нысәщә джэ-
гухәри, мәфәкәл джэгү зәхахъэ-
хәри шъхъадж зәрәзекоцтым
фитәу хәбзенчъэу зәрәхъуғъэ-
хәр ары. Джэгум къеклонла-
гъәхәр агу кызыщыкірәм пчәгум
ильадәхәмә, къашъохәмә, къи-
кыжъхәу зәрәхъуғъәр бәмә
къырагъәкү. Пшъашъи қали
къыздәшъоцтхәр ежъхәм къы-
хахы нахъ, хъатыяկом къыло-
щтым ежәхәрәп. Ащ нахъи нахъ
шлагъор къашъохәрәр зәпаут-
хәшь, е пшъашъә, е қалә яща-
нәу ахәхъәшь, зыр текъыжыны
фауы чыңылә регъәуцо. Шъхъадж-
гусәу къыздәшъоцтыр лыгъә-
кә, къатырахы. Ар сид фада-

рэфимытхэр ашлэрэп. Загьору пльэгүүт хъатыяком Изын къаримытыгэй ны-тыхэр къа-къеклэункъехээ, яклэлэцыкъухэр къагъашлонэу пчэгум къырагьэльладэхэу. Джыри къэшьуаклэзымышлэхэу, ау сидми зызыгъэхье къодыхеу пчэгур зэлтызыубытыгэе сабийхэм хъатыяком аришлэштыр ымышлэу къэнэ. Къелэцыкъухеми, къэшьуакло къахэклмэ, чэзыу ялэн фое.

Загъорэ джэгүхэм арагъеб-
лагъэ хууѓаах кіләцыкыл къэ-
шьокло ансамблэхэр. Ахэм
япащэхэри зэрэфаеу пчэгум
щэзеклох. Джэгум ихабзэхэр
аукъозэ, нахыжъэу къэшьо-
нэу щытхэр кырыамыдзэхэу
luagъеклотовых. Io хэльэп, дахеу
къэшьорэ кіләцыкылхэм уял-
лыныр тхъягьо. Ay ны-
сэцэ джэгум ипчэгү на-
хылпэ рапшлэу нахыжъ-
хэр ары зыер. Кіләцы-
кылхэр утыкум ихъэхэу
есэнхэм кілебгъэгушшун-
хэм пае охътэ гъэнэфа-
гъэ афыххэхыгъэмэ нахы-
тэрэз. Нахыжъэу къа-
шьохэрэм akilekileshlager-
хэу, агъеохъухэу пшъа-
шъэу къытыращагъэм
зыздигъээзэштыр ымы-
шлэжъэу — аш фэдэ-
зекlyaklэр зыми щыщеп.

Джыре джэгүхэм за-
гъорэ уащырехылтэл хва-
къэхэм яфэшьошэ лъын-
тэныгэ афамышлэй. Бы-
сымхэр, лахынхэр, чы-
лэм щыщхэр пчэгум
имыкіхеу, чыжъеу кыи-
кыгъе хвакъэхэр къогъум кыи-
къоплъыхэу мэхъу.

ащ шэпхъэ гъэнэфагъэ хэлтын фае, хэлжэхэрэм льытэнгыгэ зэфирялэн фае. Зэклэри зы хабзэ фэлорышэхэу, адигагъэ зэрахъэу зэхэтынхэ фае. Сэ зэрэслэтиэрэмкіэ, емыкы зеклиаклэу нахьыжхэм аумысырэм ныбжык!эхэр «егъэгүшхо», тэрэзэу хабзэр зэрахъэу къащегъэхъу. Мы аужырэ лъэхьаным сэ джэгү заулэу сызхэпльагъэм зытло-зыщ нылэп хьатыяком зэхэугуфыкыгъэу унашьо зафишыгъэр клапэхэм спортивнэ шууашэ, пшъашьхэм клэпхын клакорэ джинс гъончэджрэ ашыгъэу пчегум къимыханхэу. Ау пшъашьэм ыльэдакъэ нэсэу клэпхын кыхъэ щыгыими хурэп, егъэхъу.

Кашъом хилтэс
сагъэу клэпцыынкызэ
кьешлэу, мыдкэ джэ-
гум еплъихэрэм ар
ашлокъабылэу йэгу
фытеохэ хъумэ е бгъэк! зэб-
гыригъэкотхэээ, пшъашлэу къа-
шьо пэтрэр пчэгум ригъек!еу,
ежыр ашлуихъэмэ емык!у.
Адыгагъэ зезыхъэмэ зышлоильт-
хэр ащ фэдэ зекlyак!эм ашлэ-
щтыр амышлэу къегъанэх. Узэ-
щыфэпкыкыгъэу е адигэ шъуашэ
пшыгъэу, къэшъуак!и пш!еу
пчэгум уихъагъэки хъаупый ащ
диштэрэ зекlyак!эрэ хабзэрэ
пхэмэиль нэмымэ. Джэгум
ищык!эхъэ шапхъэ имы!эжъмэ
зэхэтакъо, пшъэрэиль шхъяалэу
и!эр — лъэпкыым ишурэ ихаб-
зэрэ кыргъельтэгъоныр — зэ-
шшуихъижъышурэп. Зэхэдэ уимы-
лэу, кызыэрэп!экахъяу узеклоу,
кызыэрэзэбгъэпльшиштэм нахъэрэ
гугу уимы!еу уянэктокъоу —
ары ык!эм ык!эжъым уизеклоу
пхэндж кыыпфиҳъэрэ.

Шыыпкээ, сыйд фэдэрэ джэгүи зыфдэштүр, нахыыбэмкіэ, зэлльтыгээр джэгур зөвшишээр хъатыяклоар ары. Джыре хъатыяклохэм янахыыбэм, гукыа нахь мышлэми, явшъэрлын, зэрэзеклон фаехэри ашлэрэп, ащ елхыгээ шлэнэгээ икъуу, күлдай тэрэзи алаклэпъэр. Нах

күләй тәрэзى атектөлөг. Нахынжыкъэм акырыпильхээз пасэм аш зыфагаасэцтыхъэмэ, непэ хъатыекло-джэгокло Ынатлэм ишыкілэгээ шэнгыгэ язытьэгъотын еджаплэ щылэп. Аш дэгью щыгызэгъэ джэгокло цэрэлхөхөри бэшлэгьэу щылэжкхэп. Щылэ закъор шэнгыгэлэжкхэм къатхыжыгъэхэр ары. Ау ахэм уалтыихъунэу, ор-орэу Іеплэсэ-ныгъэрэ шэнгыгъэрэ зэбгыгъотынэу уфээн фае. Джыэр лъэхъаным диштэу джэгур зэрэзепщант шыкілэр тхыльтхэм арьтхагъэп. Ау узаджэрэм акыыл

хагвэл. Ау узаджэрэм ажлыг дыгуулэх непэрэ дунаим ар хэбгүйзээгэшьоу, хъатыекло лэнэтэр шишээрьтэй зыфешшыжыгээмэ, лъяшэу уздэлжээжын фаеу сэ сеплты. Дэгьбоу укъашьоу, сэмэркэум уфэсенаущэу, адыгабзэклэ огушылешүүкэ адыгэ джэгумкэ маклэ. Адыгэ хабзэр хэшүүкыгээ, тъяпкыям идахэ (ишъуши, итеп-тлии, изеклияакли) зэдиштэу анахышум тетэу кырыротыкээу зэрэштыгъэм фэдэу непи джэгур ильэгаплэ тедгээцожын нэу зэклэ адыгэхэм типшье-рилэ.

ЦЭЙ Зарем.
Тарихъ шлэнэгъэхэмкэ кан-
дилат.

